

Anmeldelser

PROCEEDINGS OF THE THIRD NORDIC CONGRESS OF ORNITHOLOGY, 1981

Jon Fjeldsá & Hans Meltofte (red.). Beretning fra den Tredie Nordiske Ornitologiske Kongres, 1981. 240 sider, talrige illustrationer, hft. Dansk Ornitologisk Forening – Zoologisk Museum, København 1983. Pris kr. 100,- (hos DOF-salg, ved forudbetaling til DOF kr. 85,-).

Denna anmälan av förhandlingarna från den tredje nordiska ornitologkongressen i Ribe skrivs då jag just kommit hem från de fjärde kongressen i Joensuu. Notabelt är att de fyra kongresserna alla hamnat i den nordiska periferin: i sydligaste Sverige, i västligaste Norge och Danmark och i östligaste Finland! Jag har själv varit med på tre av kongresserna, bara den i Ribe har jag missat. Jag kan alltså inte jämföra Ribekongressen med de övriga på samma sätt, utan har bara de tryckta förhandlingarna att gå efter. Och kongresser är ju mycket mer än enbart föredragen. Framför allt får man möjlighet att lära känna ornitologer, utbyta idéer och vara tillsammans under angenäma former. Därför ger kongressboken bara en liten del av det som faktiskt förekom under kongressen. Jag har dock fått det väsentligaste återberättat för mig: Roar Solheims historier från Finland!

Men även i ett annat avseende ger kongressboken bara en del av vad som förekom: i boken från Ribekongressen finns bara hälften av föredragen i tryck. Men det har varit likadant tidigare: Från Revingekongressen trycktes 39 av 80 föredrag och från Örstakongressen bara 18 av 59. Jag tycker att detta är otillfredsställande, eftersom alla de som inte deltog missar många viktiga bidrag. Allt vore väl om det bara var de verkligt dåliga föredragen som inte kom i tryck. Men så är inte fallet. En del föredragshållare reserverar uppenbarligen sina föredrag för andra publikationer, som kanske har bättre spridning eller renommé. Andra orkar inte färdigställa föredraget för tryckning. Jag tycker att det borde vara en självklarhet att alla som ger ett föredrag också ställer det till förfogande för tryckning. Det skall bli intressant att se i vilken utsträckning våra finska kolleger lyckas få med föredragen från Joensuu.

Boken från Ribekongressen skiljer sig från föregångarna i att ha framställts på ett enklare sätt och i mindre format. Detta har både för- och nackdelar. Till

fördelarna hör att priset kunnat hållas lågt och att utförandet kanske bättre överenssämmer med den ibland preliminära karaktär som en del bidrag har. Till nackdelarna hör, förutom att det ser bättre ut i bokhyllan om kongressböckerna är lika, främst att ett enkelt utförande kanske förstärker känslan hos somliga att kongresspublikationen inte är ett attraktivt forum för att publicera de bra föredragen.

Ribekongressen uppehöll sig huvudsakligen kring tre ämnen: rovfåglar, fågelekolgi längs grunda kuster samt flyttfågelforskning och fågelstationsarbete. Bidragen har växlande läsvärde men de flesta är av hög kvalitet.

I rovfågelsdelen vill jag gärna framhålla de två korta bidragen från DOF's rovfågelsgrupp. De forskning som bedrivs av denna grupp hade jag gärna läst mera om, men det kommer väl större bearbetningar i framtiden. Seppo Kuuselas uppsats om tornfalken är viktig både för populationsekologin och fågel-skyddet. Han påvisar skillnader i produktivitet i olika biotoper. Intressant är hans observation att produktiviteten var lägre vid stränder och på öar. På andra håll verkar det som om tornfalkar klarat sig bäst på öar och i kusttrakter medan de minskat starkt i jordbruksbygder.

Sektionen om fåglarnas ekologi längs grunda kuster håller hög kvalitet. Man skulle gärna ha sett fler expertöversikter av intressanta ämnen av den typ som J. D. Goss-Custard svarat för.

Sektionen om flyttning och fågelstationsarbete är mager. Bara två av föredragen är av god kvalitet. Här saknar man verkligen de icke publicerade föredragen.

Avslutningsvis finns några bra föredrag, som inte fallit in under någon av temasektionerna. Av dessa vill jag gärna rekommendera föredraget av Egil Holm och Karsten Laursen om näbbens och tungans byggnad samt fåglarnas pollinering av växter. Föredraget är ett exempel på en typ av ornitologi som alltför ofta förbigår fältornitologerna. Det är också mycket väl illustrerat.

Lars von Haartmans föredrag »Till amatörens lov« är högst njutbar läsning, även om alla amatörer inte omedelbart och självklart identifierar sig med den förste amatören: Frederik II av Hohenstaufen.

Jag tror att de nordiska ornitologiska kongresserna spelar en stor roll för kontakterna mellan ornitologerna i de nordiska länderna. En särskilt stor roll spelar kongresserna för att upprätthålla kontakten mellan fackmän och amatörer och mellan ornitologer som arbetar med grundforskning och sådana som arbetar med fågelskydd. Den ledande grundtanken i framtida kongresser måste vara att utforma dem så att de blir attraktiva för alla typer av ornitologi.

Man kan kanske i detta sammanhang ställa sig frågan om kongresserna skall vara temainriktade eller öppna för alla ämnen. Själv är jag förespråkare för det senare. Jag tror att man redan i förväg utesluter många deltagare och många intressanta föredrag om man satsar på en temakongress. Vid en temakongress är det visserligen lättare att försäkra sig om att deltagarna verkligen är intresserade av det som avhandlas,

men samtidigt isolerar man olika delar av ornitologin från varandra.

Bortsett från mitt klagomål om att många, som jag tror, bra föredrag inte kommit med i boken, är det en mycket läsvärd kongressbok som de två redaktörerna Jon Fjeldså och Hans Meltofte producerat. Den får inte saknas i bokhyllan.

Sören Svensson

BESTEMMELSESVÆRKER OVER PLANTER OG DYR – EN KATALOG

Vibeke Horsten og Christel Erschens. 195 sider, hft., stort format. Danmarks Biblioteks-skole 1983. Pris kr. 122,-.

Kataloget har som hensigt at præsentere en handy oversigt af de bestemmelsesværker over dyr og planter, som er *tilgængelige* indenfor det danske bibliotekssystem. Allerede her ligger den første begrænsning i det ambitiøse projekt: Er et bestemmelsesproblem ikke dækket af en udgivelse, der findes på et dansk bibliotek, finder man ikke løsningen på sit problem v.h.j.a. nærværende oversigt. Andre begrænsninger i det vidtstrakte emne ligger i, at kun udgivelser fra perioden 1930-1980 (begge år incl.) er medtaget, ligesom kun udgivelser på et nordisk sprog, tysk eller engelsk er medtaget. Tidsskriftlitteratur er ikke medtaget udover særnumre.

Disse begrænsninger til trods er det en imponerende mængde informationer, der er sammentrængt i dette systematiske og konsekvent opbyggede katalog. Forfatterne har haft to målgrupper med udgivelsen: Bibliotekarer og den naturinteresserede privatperson – *naturkiggeren*. En meget ordknap og teknisk opbygning, lader dog naturkiggeren noget i stikken. Den egentlige brugernøgle »Hvordan slår man op på sit emne« er et blot 8 liniers afslutningsafsnit i en ellers meget teknisk brugervejledning. En mere populariserende indfaldsvinkel hertil havde givet forøget bogens anvendelighed for menigmand.

Selve kataloget omfatter 1410 numre, hvoraf godt 200 er ornitologiske. Tre registre, over hhv forfatter, titel og emne, udgør de direkte indgange til kataloget.

Forfatter- og titelregistrene er værdifulde og ligetil at bruge. Emneregistret er mere problematisk. Indgange på artsniveau er naturligvis i mangfoldighedens navn umulige. Det kræver derfor øvelse »at tænke i emner« for at finde frem til et ønsket bestemmelsesværk. Et eksempel: Ønsker man at dygtiggøre sig i at bestemme kærhøge, så giver emnet *Kærhøg* inden henvisninger. Næste trin kan så være at søge under *rovfugle* og man finder tre henvisninger, der alle omhandler rovfuglebestemmelse på europæisk plan (2 engelsk- og 1 tysksproget værk). Almindelige feltbestemmelsesbøger på dansk henviser der ikke automatisk til. Disse kunne være fundet, hvis man alternativt havde søgt under emnet *fugle*. Herved ville man få indgange til et hav af bøger, hvoraf man efter grundige

krydskontroller til titlerne i selve kataloget ville kunne afgrænse et brugbart udvalg.

Selvom kataloget er omfattende, er det dog ikke nær komplet. En ikke særlig grundig gennemgang, har afsløret flere graverende mangler. P. Bondesens standardværk »Fuglesangen – en verden af musik« er ikke nævnt under *fuglesang*. Slår man op under *spurvefugle* findes kun reference til et enkelt nordamerikansk værk over derværende »warblers«. K. Williamsens fremragende tre-bindts værk over de europæiske sangere (Identifications for ringers 1-3, British Trust for Ornithology) er ikke nævnt og helt underligt heller ikke L. Svenssons klassiker »Guide to European Passerines«. M.fl. Det virker ikke særlig betryggende for det danske biblioteksvæsen, hvis disse få nævnte titler ikke er forglemmelser men deciderede mangler i bogbeholdningen.

Konklusion: Kataloget er brugbart et stykke hen af vejen, men lad hellere din bibliotekar slå op for dig – så sparer du også udgiften til anskaffelsen.

Uffe Gjørl Sørensen

SÅDAN SYNGER FUGLENE

Benny Génsbøl. En bestemmelsesnøgle. 96 sider, paperback med plastomslag. Skarv Naturforlag, Holte 1983. Pris kr. 79,00. Kan købes hos DOF-salg.

Med baggrund i mange års erfaring inden for ornitologi og undervisning har forfatteren formået at kombinere dette til en lille, letfattelig og grundig, men alligevel særdeles overskuelig bog, som ud fra et simpelt system vil forsøge at lære os sangen hos så godt som samtlige sangfugle, der yngler nord for Alperne. I alt er 109 arter behandlet. Ideen med at analysere og systematisere fuglenes sang er jo ikke ny. Det nye er, som titler også antyder, at der tillige er tale om en bestemmelsesnøgle.

Forfatteren har ud fra erfaringer med undervisning i fuglestemmer i studiekredse o.l. udarbejdet et nogenlunde velafgrænset system, hvori de 109 arter er indpasset. Han erkender dog samtidig, at for visse arter er det vanskeligt uden videre at putte dem i bås. Nøgleformen er heller ikke så entydig, som det kendes fra botanikken.

Forfatteren deler fuglesangen i 2 hovedgrupper: De med bunden komposition og de med fri komposition. Den første gruppe deles igen i 3 grupper: Sang med fast tema, fast form og rytmisk gentagne motiver, og endelig er arterne til slut opstillet efter tonehøjde (høj, middel, dyb). Den anden hovedgruppe deles i 8 undergrupper med hver sit fællespræg, f.eks. lærkegruppen, sivsangergruppen, kvidregruppen o.s.v., og det er især i denne hovedgruppe den ukyndige vil komme i tvivl. Forfatteren går dog ud fra, at læseren har en vis basiserfaring, så han med rimelig sikkerhed kan hoppe direkte ind i en af undergrupperne. Derefter er det blot at læse beskrivelserne, og disse er glimrende. Kort og klart er sangen analyseret og forklaret

ud fra flg. faktorer: Højde, længde, tempo, klang, bevægelse og styrke, altså alt hvad der hovedsagelig opbygger en fuglesang.

For mig at se, kan bogen mindst bruges på to måder: Til identifikation af en fuglesang, man ikke kender, og til indlæring og træning fra bånd, plader eller i forvejen identificerede arter i naturen. Især synes jeg, den er velegnet i træningsøjemed, også ved fuglestemmekurser o.l. Alt for mange sætter sig ned hjemme foran pladespilleren og triller ihærdigt den ene plade efter den anden og tror, at de derefter kan huske de enkelte arters sang ud fra helhedsopfattelsen. Hvis man derimod sideløbende med at lytte til pladen læser bogens tekst om den pågældende art (og måske oven i købet gør egne notater), vil man i forbavsende grad huske sangen betydeligt bedre senere, da man nu har noget at »hænge den op på«, og er man først blevet vænnet til at analysere en sang ud fra de faktorer, som bogen angiver, vil man også let i naturen kunne gøre det, når man står over for en ukendt sanger.

Under bogens sangbeskrivelser er angivet forvekslingsarter, sangperioder, forekomst i Europa samt henvisning til nogle vigtige indspilninger af plader og bånd med den pågældende art.

En lille ting der undrer mig: Korsang er ikke nævnt for f.eks. Stær og Vindrossel.

Bagest i bogen er der et skema, efter hvilket man kan analysere en given fuglesang. Det kan let kopieres og tages med i felten.

Alt i alt en fin lille bog jeg stærkt kan anbefale alle, der interesserer sig for fuglestemmer, både til den ret ukyndige, men også til f.eks. lederen af en nattergale-tur eller som grundbog på fuglestemmekurser o.l.

Per Schiermacher Hansen

RØRDRUMMEN

Tommy Dybbro. 32 sider, 17 s/h fotografier, 1 udbredelseskort m.fl. illustrationer, hft. Danmarks Naturfredningsforenings Forlag, 1983. Pris kr. 30,-. Kan købes hos DOF-salg.

Hæftet om truede dyr i Danmark behandler Rørdrummens bestandsudvikling og specielt hvorfor arten er blevet så sjælden. Herudover summarisk artens ynglebiologi, trækforhold, biotopstilknytning, forekomst i Europa, udvikling i centrale danske yngleområder samt et afsluttende afsnit omhandlende artens muligheder for at overleve.

Det er lykkedes forfatteren på udmærket vis at gengive artens forekomst i Danmark som helt afhængig af de indgreb, der er foretaget i vor natur, og hermed opfyldes det væsentligste formål med serien: at skabe en bredere forståelse for naturbeskyttelse. Bogen henvender sig især til naturbeskyttelsesinteresserede, men med sin letlæste tekst og nydelige opsætning også til en bredere læserskare.

Man kommer imidlertid til at lede forgæves efter nyt om arten, og en evt. relation mellem bestandsstørrelsen og forureningstilstanden burde være omtalt.

Redefotografierne burde være undladt, specielt da forfatteren gør opmærksom på, at forstyrrelse ved redningen bør undgås.

Hæftet kan anbefales som en hurtig orientering om en truet europæisk dyreart og især som et klassisk eksempel på menneskenes mere eller mindre tilfældige skalten og valten med naturværdierne og konsekvenserne heraf.

Iver Gram

SLAGET OM LAPLAND

Kai Curry-Lindahl. 120 sider, 17 s/h fotografier, 3 kort, hft. Almqvist & Wiksells forlag, Stockholm 1983. Pris ikke opgivet.

En anklage mod regering og folketing for 40 års misligholdelse af svensk natur. Professor Lindahl er en af Sveriges store miljøforkæmpere og som mangeårigt medlem af den svenske naturfredningsforening, den videnskabelige naturbeskyttelseskomité og formand for regeringens energikomité, turde han være den bedste til at give en status over Laplands nationalparker. Dette være hermed forsøgt i hans seneste bog.

Bogen indeholder stribevis af eksempler på den svenske stats voldtægt og ødelæggelse af Sveriges allerhelligste – nationalparkerne. Områder, hvis karakteristiske, nordiske landskab skulle forblive urørt i al evighed, har måttet vige for hydroenergi, moderne skovbrug og alt flere vejanlæg. Storstilede miljøindgreb har fundet vej også til parkerne. Hensynet til samfundsudviklingen, vores hellige ko, ændrer jomfruelige skove, sumpe, søer og hele elvsystemer til et månelandskab. Dette er sket under mange års socialdemokratisk styre og fortsætter med uformindsket styrke selvom landets statsminister oven i købet er en habil ornitolog.

Lindahl nævner mange gode eksempler på et pampervældes udelige og snæversynede embedsmænd og politikere, vistnok ikke kun et svenskt fænomen. Desværre formår forfatteren ikke at dele sol og vind lige. Det er underforstået at højrepartier ville have gjort det bedre. Hvor i verden har de det? Objektivt set burde Lindahl have konstateret at alle eksisterende politisk systemer ikke kan eller vil fatte at økonomi er lig økologi.

Blandt de mange omtalte sagsakter og kommentarerne hertil, benyttes gentagelsens kunst alt for ofte. De samme breve, de samme argumenter flager rundt fra kapitel til kapitel. Det er slående at denne bog er skrevet i jeg-form (jeg alene vide?) og til en vis grad er det en selvforherligende beskrivelse af hvor fantastisk Lindahl selv synes han er. Unødigt papirspild. Budskabet kunne have været bragt på den halve plads.

Alt i alt må jeg dog anbefale bogen som et vigtigt dokument i kampen for at redde hvad der endnu er tilbage højt mod nord. Husk blot på at Professor Kai Curry-Lindahl ikke er Vor Herre selv.

Arne Jensen

ORNITHOLOGISCHE BERINGUNGSSTATIONEN IN EUROPA

Hans Bub. 190 sider, 77 s/h fotos, nogle kort & tabeller, hft. Dachverbandes Deutscher Avifaunisten, Lengede 1983. Pris ikke opgivet.

Bogen er redigeret af Hans Bub fra Vogelwarte Helgoland, og består af bidrag fra 43 forfattere, omhandlende 34 europæiske fuglestationer. Yderligere 30 stationer (heriblandt de danske) er kort omtalt. Endvidere omtales enkelte af de nationale ornitologiske arbejdsgrupper, der hovedsagelig arbejder med ringmærkning.

De fleste stationsrapporter indeholder oplysninger om den historiske udvikling, landskabsbeskrivelse, arbejdsresultater og -form, fangst & ringmærkning – herunder en tabel over de talrigest mærkede fugle, samt et udvalg af genfund og publikationer.

Bidragene er indsamlet i årene 1971-74, og er for en dels vedkommende ajourført frem til 1977 med hensyn til fangsttal. Enkelte bidrag er fra 1976-77.

Bogen er på tysk, men der gives et engelsk resumé efter hver rapport, og til introduktionen. Endvidere er der engelske undertekster til fotos og tabeller. Alle fuglelavne er de videnskabelige.

Det var med en vis spænding, at jeg som mangeårig fuglestationsarbejder begyndte læsningen. Og der er spændende ting at finde – specielt rapporterne fra de stationer man normalt kun hører lidet om – østlandenes og de sydeuropæiske. F.eks. stationen Pape i Letland, hvor man årligt med en 12 m høj, 36 m bred og 100 m lang »Rybatchij«-ruse fanger og mærker ca. 50.000 fugle (bl.a. trækkende finke- og mejseflokk) i løbet af to efterårsmåneder! Antallet af mærkede ugler på denne station er uægtelig også imponerende: 1051 i 1975.

Disse gigantiske ruser anvendes også flere andre steder langs østkysten af Østersøen, og i flere tilfælde nås der daglige fangsttal på op til 5000 fugle!

Den biologiske station Rybatschij (tidligere Rossiten) med 76 værelser, store indendørs studie-volierer, laboratorier og en medarbejderstab på 50 mennesker, får en fyldig omtale, og må vel betegnes som kraftcentret i østlandenes fuglestationsarbejde.

Den Bulgarske station Rupite, oprettet i 1976, står på et helt andet stade, hvor et af stationens hovedformål er uddannelse af nye ornitologer.

Man stifter i det hele taget bekendtskab med en del forskellige typer stationer – fra hitjægernes Mekka, Fair Isle, over de store biologiske stationer som Rybatschij og Tour du Valat i Camarque, Frankrig, og specialiteterne som Beobachtungsschiff Regenfleuter (en sejrende station i V-Tyskland) til de mere primitive, som f.eks. Hartsö-Enskär i Sverige, hvor folk sover i telt og ringmærkningshytten er på størrelse med et skur.

Og det synes jeg er bogens styrke. Og det er godt, for dens svagheder er mange.

Flere tyske stationer (først og fremmest Helgoland) er udelandt af pladshensyn, og andre vigtige stationer,

som f.eks. Falsterbo, er slet ikke omtalt. Udvalget af stationer fra de enkelte lande er ofte kritisabelt og uaktuelt – f.eks. er der af de i dag 10 fungerende finske fuglestationer kun medtaget 3 samt yderligere 2, der er afgået ved stations-døden for flere år siden.

Aktualiteten i de forskellige rapporter er – her 10 år efter indsamlingen af materialet – heller ikke ophidsende, både på grund af den »naturlige« af- og tilgang af stationer, og især fordi mange stationer i mellemtiden er gået ind i nye arbejdsopgaver, hovedsagelig omkring monitorering og beskyttelsesarbejde.

Så der er stadig plads til bogen om f.eks. de skandinaviske fuglestationer.

Peter Lyngs

A FIELD GUIDE TO THE BIRD SONGS OF BRITAIN AND EUROPE

RFLP 5015. Record 15, af Sture Palmer og Jeffery Boswall. Sveriges Radio, Stockholm 1980. Pris kr. 110,00.

Denne LP nr. 15 er formentlig et foreløbigt punktum for den mest omfattende pladeserie om fuglene i Europa. Serien, der startede i 1969, er udgivet som en slags lydside til den kendte felthåndbog i »A Field Guide to the Birds of Britain and Europe« af Roger Petersen, Guy Mountfort og P.A.D. Hollom.

Sammen med plade nr. 13 og 14 dækker denne en lang række tilfældige gæster til den europæiske liste, eller den supplerer med optagelser, der manglede eller arter, der er kommet til, siden hovedserien blev udgivet. Pladen dækker hovedsagelig gæster fra det østpalæarktiske område og Nordamerika. Flere af disse er kun truffet en eller meget få gange i Europa. Især kan man glæde sig over en række vanskeligt tilgængelige arter fra Rusland og Sibirien, af hvilke flere er mulige kandidater til den danske liste som f.eks. Lille Rørsanger, Lille Gulbug, Gråstrubet Drossel og Petchorapiber. Betagende er det også at lytte til Rosenmågerens besynderlige stemmer fra ynglekolonierne i NØ-Sibirien. Også optagelsen af Citronvipstjertens kald demonstrerer tydeligt, hvor tæt det ligger på den Gule Vipstjerts.

Pladen dækker 73 optagelser af 54 arter, mange med både sang og flere kald. Herved bringes hele serien fra plade 1-15 op på at dække optagelser af i alt 585 arter eller 12 fulde timers spilletid.

Kvaliteten af optagelserne er naturligvis svingende, da mange arter er sjældne eller vanskelige at optage, men som helhed er den som for de øvrige 14 plader af en meget fin standard.

Jeffery Boswall oplyser at optagelsen af Veery (Catharus fuscescens) i virkeligheden er en Swainson's Thrush (C. ustulatus).

Som en meget praktisk ting er det nu også muligt at få alle pladerne indspillet på 16 kassettebånd, endog med en samlet udspilletid til 13 timer. De sælges separat i 4 kassetteæsker á 4 bånd og således, at f.eks. alle tilfældige gæster er samlet i den sidste kassetteæske.

Alt i alt en fremragende serie til glæde for så vel amatøreren som den videnskabeligt arbejdende fuglestemmemforsker.

Per Schiermacher Hansen

SEABIRDS: AN IDENTIFICATION GUIDE

Peter Harrison. A complete guide to the seabirds of the world. 448 sider, 88 farvetavler med 1600 fugle, talrige stregtegninger, 324 udbredelseskort, indb. Groom Helm Ltd. 1983. Pris £ 15,95.

Peter Harrison er nok den eneste ornitholog som personligt har set 90% af verdens havfuglearter. Han har gjort en enorm indsats på verdenshavene ved at samle noter til deres feltbestemmelse. Alexanders *Birds of the Ocean*, den eneste felthåndbog på området i 50 år, men efterhånden forældet, har fået sine afløser, først Tuck & Heintzel (1978) og nu Harrison's guide, som er den absolut mest informationsrige.

De talrige farveillustrationer og stregtegninger viser de vigtigste farvefaceter og dragter for pigviner, lommer, lappedykkere, stormfugle, årefodede, mågefugle og alkefugle fra hele verden. Hver farvetavle har en tekstside som påpeger de væsentligste kendetegn. Der er endvidere en hovedtekst, 1/2-1 side til hvert art, og udbredelseskort. Det hele indledes med et udførligt forord, forklaringer af fagord og vejledning i bogens brug, og der er også litteraturliste og indekser. Dispositionen og udformningen er overvejende meget hensigtsmæssig.

For enkelte grupper giver bogen et fremragende grundlag for arts- og aldersbestemmelse. Der er en hel side dragtstadier for Vandre- og Kongealbatrosser, og to farvesider og fem sort/hvid-sider Fregatfugle. For første gang synes der at være grundlag for feltbestemmelse af de svære Hvalfugle *Pachyptila* spp.

Illustrationerne er gennemgående glimrede, og viser meget fint de diagnostiske kendetegn. Kvaliteten svinger dog, måske afhængigt af i hvilken grad der har været fotoforlæg. F.eks. er flere stormfuglegrupper, tropikfuglene og mange måger fremragende og meget livfulde, mens flyvende lappedykkere, dykkende petreller, mange skarver og enkelte flyvende eksemplarer af Lille Kjove er mildt sagt uheldige. Mange stormsvale har fået glenteprofil. Den i naturen så smukke Delfinmåge ser ret trivial ud, og ungfuglen af den australske Silver Gull er ganske uigenkendelig. Ung Australsk Lille Lappedykker må være en fejlbestemt ung Hvidhåret Lappedykker. Mange fugle bærer præg af at være malet efter museumseksemplarer med indskrumpet næb (f.eks. skarver).

Andefugle er ikke blevet anset for havfugle og gennemgås kun i yderste korthed. På den baggrund er det forbavsende at finde et næsten komplet udvalg af lappedykkerdragter, inklusive yngledragter og ungfugledragter. Lappedykkerne er med fordi de ses ved kysterne om vinteren. Men hvorfor så medtage fire flyveudtagede arter som kun kendes fra bjergsøer i Syd-

amerika og Madagaskar? Og hvorfor afbilde to af dem flyvende? (Det kan vel næppe opfattes som tegn på andet, end at forfatteren ikke kender sine fugle). Og hvorfor mangler Hættelappedykkeren (beskrevet 1974), der med al sandsynlighed overvintrer på havet?

Andre mangler er f.eks. at forfatteren har overset at mågen Band-tailed Gull nu opfattes som to arter *belcheri* og *atlanticus*, og at dampskibssænderne ikke opfattes som to men som fire arter.

Der er utallige små unøjagtigheder, f.eks. fejl i farve på øjne, næb eller fødder, eller unøjagtige aldersangivelser, f.eks. betegnelsen »juvenile« på fugle i 1. vinterdragt. Blandt fejl i udbredelseskortene kan nævnes at Mellemkjøven angives at yngle på Vestgrønland, Island og Spitzbergen og Fjordternen på Sydland. For Lille Stormsvale mangler den nordnorske yngleførelse, for Magellanskarven yngleførelsen i Argentinas indland, for Andesmågen den sydligste trediedel af udbredelsen og for Tibetansk Hættmåge er yngleudbredelsen fuldstændig forkert angivet.

Forfatteren har gjort meget ud af at opdatere nye feltkendetegn, men har desværre overset meget af hvad andre har opdaget. F.eks. mangler mange fine kendetegn på lommer publiceret i danske og norske fugletidsskrifter. Forfatteren har heller ikke, hverken i feltet eller i litteraturen, opdaget at ungfuglen af Kortnæbbet Lomvie optræder både i hvidstrubede og mørkstrubede farvefaceter. Alt i alt vil der sagtens kunne findes et par hundrede småfejl i bogen.

Peter Harrison's bog bør, med sit væld af illustrationer og træffende, nye feltkendetegn, kunne blive en hel generations vejledning for feltbestemmelse af havfugle. Men desværre er forfatteren i sit forsøg på at fortælle alt om havfugle nået ud hvor han ikke helt kunne bunde.

Jon Fjeldså

THE BIRDS OF THE BALEARICS

David A. Bannerman & W. Mary Bannerman. Illustrationer af Donal Watson. 230 sider, 12 farvetavler og 50 sort/hvide tegninger samt oversigtskort, indb. Croom Helm, London 1983. Pris £ 19,50.

Fra den kendte engelske ornitolog David A. Bannerman foreligger herved den sidste fuglebog, som han ikke nåede at fuldende forinden sin død. Hans kone - Mary Bannerman -, som optræder som medforfatter, har skrevet bogen færdig.

Forfatteren har tidligere skrevet bøger om fuglelivet på isolerede øer og øgrupper som Cypern, Malta, Madeira, Acorerne, Canariske Øer, Cap Verde Øer og skulle således være ekspert på området om ø-populationer. Desuden var han ophavsmanden til to store værker om fuglelivet på henholdsvis de Britiske Øer og i tropisk Vestafrika.

Nærværende bog indeholder først en oversigt over litteratur om baleariske fugle, derefter en gennemgang af samtlige arter, der er truffet i øgruppen. Hver art gennemgås nøje med beskrivelse, udbredelse, træk, ynglebiologi og forekomst på øerne. Et appendix omtaler arter af mere eller mindre tvivlsom oprindelse.

En ejendommelig ting for bogen er, at der for ikke-spurvefuglene er ofret betydelig mere omtale med 157 sider mod spurvefuglenes 46 sider, til trods for at antallet af arter i de to grupper er nogenlunde lige store. Førstnævnte gruppe indeholder da også arter, som sjældent ses andre steder, men her forekommer jævnligt, såsom Munkegrib, Dværgørn, Eleonorafalk, Triel, Audouinsmåge og de tre sorte terner. Men også blandt spurvefuglene er der et par hits i form af Theklalærke, der omtales med to sider, hvorimod Sardinsk Sanger får mindre end en halv spalte.

Hovedvægten af bogen omfatter den største ø Mallorca, som også med sine bjerge og vådområder besidder de mest righoldige biotoper.

For folk med interesse for emnet om ø-populationer og hermed spørgsmålet om underarter vil bogen uden tvivl have stor interesse. Men dens pris og format vil sikkert hindre mange i at anskaffe den. Den hører i højere grad til på boghylden, fremfor i bagagen hos de fuglekiggere, der følger med i kølevandet af den store turiststrøm til Mallorca.

Erik Hansen

MOULT IN BIRDS

H.B. Ginn & D.S. Melville. 112 sider, talrige illustrationer, hft. BTO-guide 19, British Trust for Ornithology, Tring 1983. Pris £ 4,-.

Denne bog om britiske fugles fjerfældning (afløser af BTO-Guide 11) henvender sig både til ringmærkere og økologer. Fjerfældningsdata er vigtige hjælpemidler for aldersbestemmelse af fugle, og kendskab til fjerfældningen er også vigtig fordi fjerfældning repræsenterer en betydelig energimæssig belastning.

Bogens første del, en generel beskrivelse af fjerdragten og dens udskiftning, blev skrevet 1977/78 af Ginn, mens Melville i 1982 skrev anden del, den arts-mæssige gennemgang, og samtidig ajourførte første del. Det sidste lykkedes ikke helt, for f.eks. afsnit om pigmenter og fældningsstrategier kunne godt have trængt til yderligere modernisering. Alligevel giver første del en rimelig introduktion til hvordan fugle i forskellige klimaområder indpasser fjerfældningen i forhold til forplantning, træk o.a. Desværre mangler betragtninger over betydningen af, at fugle har udviklet den ene eller den anden taktik.

Anden del præsenterer resultaterne af analyser af fældningskort i titusindtal udfyldt af britiske ringmærkere, og er for de allerfleste arter ajour hvad litteraturen angår. Det må dog beklages, at briterne ikke kender Schiøler's »Danmarks Fugle«, der stadig er uovertruffen med hensyn til andefuglenes dragter. Artsbe-

skrivelserne er meget komprimerede, og giver stort set kun tidsterminerne og rækkefølgen for udskiftning af svingfjer og halefjer. Det ville have været fint om fældningen ikke kun var placeret i forhold til kalenderen, men tillige i forhold til individets ynglen og træk. Og den ville have været mere nyttig for ringmærkeren, hvis der havde været korte diagnoser for hvordan de enkelte fjer-generationer kendes fra hinanden. Bogen giver en meget nyttig og let anvendelig oversigt, men desværre er den information fældningsdata kunne give f.eks. om aldersbestemmelse, kun delvis udnyttet.

Jon Fjeldså

THE ARCTIC SKUA

Peter O'Donald. A study of the ecology and evolution of a seabird. 324 sider, 26 figurer, 91 tabeller, indb. Cambridge University Press, Cambridge 1983. Pris £ 25,00.

Kjoverne er en populær gruppe, og en monografi om den Almindelige Kjove vil også her i landet blive imødeset med forventning. Og da ikke mindst når forfatteren er P.O.; han har gennem mange år forestået et intensivt studium af arten på Fair Isle, med individuel mærkning af alle ynglefuglene. Resultaterne er publiceret i en lang række tidsskriftartikler, men er med denne bog blevet samlet og desuden suppleret med hidtil upubliceret materiale.

Forfatteren er populationsgenetiker, og hans overvejende interesse har været de mekanismer, der oprettholder den velkendte dimorfi i kjovebestanden. Han argumenterer overbevisende for, at faseforskellen bestemmes af et enkelt anlæg, med en semidominant udgave (allel) for mørkefarvning. Ifølge resultaterne fra Fair Isle er de mørke fugle handicappede ved at blive kønsmodne senere end de lyse. Men hannerne er samtidig begunstigede ved, at hunnerne (uanset fase) foretrækker mørke hanner, der derfor ved etablering af nye par yngler nogle dage tidligere end lyse hanner, med bedre yngleresultat til følge. Den sidste effekt er stærkest, hvorfor bestanden langsomt skulle komme til at bestå alene af mørke kjover, hvis ikke der til stadighed skete en vis indvandring fra nord, hvor balancen åbenbart er mere til fordel for de lyse fugle – som bekendt tiltager procentdelen af disse mod nord.

De belyste forhold er vigtige for en detaljeret forståelse af evolutionens mekanismer, og resultaterne derfor af interesse langt ud over ornitolog-kredse. Men det er vanskelige sager at arbejde med, og faldgruberne er talrige. Det betyder nok, at meget for den mindre indviede kan synes unødigt omstændeligt (det er det ikke). Og hvad værre er, at det kræver noget i retning af et universitetskursus i genetik og i statistik at følge udredningerne – der i øvrigt er elegante og informative – og altså at læse bogen med fuldt udbytte. På den anden side er det befriende at se, at genetik kan dreje sig om andet end bananfluer; og har man lyst til – eller behov for – at sætte sig ind i stati-

stisk variansanalyse, er her en instruktiv samling eksempler.

Bogens sigte er således snævrere (fra et ornitologisk synspunkt) end titlen lader formode. Andre sider af artens biologi er behandlet, men stort set kun hvor det spiller en rolle for bogens egentlige budskab. Der savnes således næsten omtale af levevisen i arktis (artens »rette« hjemsted) og af træk og overvintring, mens der gives rimeligt dækkende oplysninger om føde- og ynglebiologi. Disse afsnit bygger i høj grad på andres arbejder, hvilket giver den omhyggelige O'Donald lejlighed til at demonstrere en vis utålmodighed med mindre pertentlige kolleger.

»The Arctic Skua« er smukt fremstillet og skrevet i et klart, lidt stakkato sprog. – Prisen er pebret, og dette sammen med de anførte forhold gør, at man ikke uden videre kan anbefale »enhver« at anskaffe bogen. Inkarnerede kjove-fans lader sig næppe afskrække, og det har heller ikke været meningen – selv ville jeg ikke undvære den.

Kaj Kampp

WOODPECKERS OF THE WORLD

Lester L. Short. 694 sider, 101 farveplancher, inbd. Delaware Museum of Natural History & Foris Publications, Cinnaminson, N.J., USA 1982. Pris US\$ 99,95.

I rækken af monografier om verdens fuglefamilier er turen nu kommet til spætterne.

Forfatteren, professor Lester L. Short, som er direktør for ornitologisk afdeling ved American Museum of Natural History, har viet en stor del af sit livs ornitologiske forskning til spættefuglene, og dette arbejde er nu fuldført i form af et pragtværk om al verdens spætter, hvori alle aspekter omkring disse fugle er udførligt behandlet.

Bogen består af tre dele: Første del omhandler spætternes biologi, hvor Short bl.a. gennemgår spættefuglenes struktur, adaptation, adfærd, ynglebiologi, zoogeografi, evolution og systematik.

Anden del er en detaljeret, komplet artsgennemgang af alle verdens 198 spættearter. Her gennemgås artsdiagnostiske karakterer, beskrivelse, udbredelse og habitatkrav, fødevaner, stemme, adfærd, eventuelle interspecifikke interaktioner, ynglebiologi samt taxonomi (herunder racer).

Tredje del består af 101 farvetavler, som illustrerer alle de 198 spættearter. Tegningerne, som er af høj kvalitet, er udført af George Sandström. Mange racer er illustreret, men til gengæld er som regel kun hannen vist. Man savner således illustrationer af hunner og ungfugle, måske især af flagspætterne, hvor der er forvekslingsmuligheder. Bogen afsluttes med en omfattende referenceliste på 22 sider.

»Woodpeckers of the World« vil med sit høje videnskabelige niveau blive standardværket om spætter i de næste mange årtier. Den kan derfor anbefales til

alle interesserede indenfor dette emne, og det kan fastslås at bogen står mål med prisen, selvom denne nok vil forekomme overvældende for mange.

Erling Krabbe

AVES BRASILEIRAS

Johan Dalgas Frisch. Rigt illustreret af Svend Frisch. 354 sider, hft. Dalgas-Ecoltec, Sao Paulo 1981. Pris ikke opgivet.

Hvis forfatternavnet skulle forekomme bekendt, er det ikke uden grund, idet forf. er barnebarn af gamle Dalgas fra den jyske hede. Bogen bygger på faderens farveillustrationer af brasilianske fugle, malet over en periode på 30 år.

Bogen er ikke en egentlig field guide, f.eks. indeholder den ingen tekst men kun latinske, portugisiske og engelske navne samt korte koder der angiver udbredelse. Illustrationerne er ikke af en standard, som vi er vant til i Europa, tillige er de ufuldkomne og viser »kun« 1977 af landets ca. 2000 arter. Nogle grupper mangler helt, f.eks. ternere og kolibrier.

Imidlertid er der grund til at ønske forf. tillykke med udgivelsen, trods de nævnte mangler. Da faderen begyndte at illustrere Brasiliens fugle for 45 år siden, var fugleinteressen så godt som lig nul, og endnu i dag er den på et meget lavt niveau. Denne bog vil sikkert stimulere fugleinteressen i landet, som huser en af verdens rigeste fuglefaunaer, hvoraf en stor del er stærkt truet i vore dage.

De indledende og almene kapitler er på portugisisk, men der er senere udgivet et lille hæfte på engelsk med de vigtigste afsnit oversat.

Bent Pors Nielsen

WEATHER AND BIRD BEHAVIOUR

Norman Elkins. 239 sider, 33 s/h fotos, talrige stregillustrationer og figurer, inbd. T & A D Poyser, Calton 1983. Pris £ 12,60.

Ifølge Elkins er der ingen før ham, der har skrevet en bog om fugle og vejr. Da han vist nok er meteorolog – det står ingen steder – føler han sig kaldet til opgaven, og efter en generel indledning om vejret skriver han løs om vejrets indflydelse på trækket, flyvningen, fødesøgningen, overlevelsen, reproduktionen og andre former for adfærd.

Det er jo en noget uensartet samling af emner, som forfatteren ikke for alles vedkommende kan have et dybere personligt kendskab til. Det har han klart nok heller ikke, og det bliver ikke bedre af, at omkring 80% af samtlige litteratur-referenser er fra engelske fugletidsskrifter (British Birds, Ibis, Bird Study o.a.), samt at næsten alt foregår indenfor Storbritannien. Dette er typisk for engelske bøger: Englændere interesserer sig meget lidt for verden udenfor Storbritta-

nien, og de kan kun læse engelsk og ikke andre sprog, herunder amerikansk.

Bogen starter med et udmærket kapitel om vejret, hvor der lægges vægt på at beskrive de generelle vejr-situationer. Elkins gør her opmærksom på, at de enkelte vejr-faktorer er indbyrdes koblede, og at de ikke kan betragtes i isolation. Dette kapitel er god læsning.

Af de følgende kapitler kan jeg bedst bedømme de, der handler om fugletræk – herunder effekten af vind-drift og forekomsterne af sjældne fugle. Her er der ikke noget nyt at hente – for folk der læser *British Birds*. Gennemgangen er anekdotisk, og de vedtagne forhold bringes kritikløst til torvs. Der er tydeligvis ikke sket noget nyt på trækfronten i Storbritannien i de sidste 10-20 år, siden de tider hvor Lack, Evans, Eastwood, Matthews, Nisbet, Williamson m.fl. huse-rede. Elkins forsøger overhovedet ikke på kritisk vis at analysere vejrets indvirkning på trækvilligheden. Det er der eller god grund til. Feltet er stærkt forure-net af opfattelser, der ikke er begrundede i kritiske analyser. Elkins mener – selvfølgelig – at medvinde medfører stor trækvillighed, og han forsøger slet ikke at diskutere modvindstrækket og sætte det ind i en større sammenhæng. Han overser nærmest totalt fæ-nomenet og beroliger læseren med følgende smiske-smaske sætning: »Der er nogle få individer, der trækker mod vinden, men deres andel i bestanden er (da heldigvis) lille«. Han mener også, at asiatiske sjælden-heder vinddrifter V-på nedenunder et højtryk i det centrale Sibirien. Hvis han havde haft blot et perifert kendskab til den nordiske litteratur ville han have vidst, at disse fugle kommer ind langt nordligere i NV-Europa. Men det har han altså ikke. Han omtaler også begrebet omvendt træk så tøvende og blufærdigt, at man bliver klar over, at de ikke har fulgt med på området i den engelske litteratur i de sidste mange år.

Min væsentligste indvending er således, at bogen er for overfladisk og anekdotisk på det fuglemæssige om-råde, medens meteorologien forekommer at være skil-dret med betydelig ekspertise. Elkins skriver også godt og fornøjeligt nærmest i stil med »Recent Reports« i »British Birds«.

Jeg vil se frem til, at Elkins skriver en bog om fug-letræk og vejr baseret på kritiske vejr-analyser og på materiale fra de omkringliggende u-lande.

Jørgen Rabøl

Også modtaget:

James Wan-Fu Chang: *A Field Guide to the Birds of Taiwan*. 325 sider, talrige farveillustrationer, indb. Tunghai University, Taiwan, 1980. Pris ikke oplyst.

Field guide med beskrivelse og rimeligt gode farveillu-strationer af 390 fuglearter fra Taiwan. Teksten er på kinesisk, men alle arter er forsynet med engelsk tekst om status og forekomst på øen.

Hans Baagøe: *Flagermus*. Truede dyr i Danmark. 32 sider, mange illustrationer, hft. Danmarks Natur-fredningsforenings Forlag, 1983. Pris kr. 30,-.

Niels Riis: *Padder*. Truede dyr i Danmark. 32 sider, mange illustrationer, hft. Danmarks Naturfred-ningsforenings Forlag, 1983. Pris kr. 30,-.

Staffan Rosvall: *Halbandsflugsnappare och skärf-läcka. Några gotländska fåglars historia*. 127 sider, rigt illustreret i s/h og farve, indb. Hanseproduk-tion, Visby, 1982. Pris Skr. 160,-.

Roger Engvik: *Fuglene på Runde og øyene omkring*. 100 sider, rigt illustreret i s/h og farvefotos, paper-back. Sunnmørsposten, Ålesund, 1983. Pris ikke oplyst.

Nyt nordisk ornitologisk tidsskrift!

For dem der læser islandsk eller er interesseret i islandsk ornitologi er der gode nyheder, idet naturhistorisk museum på Island i samarbejde med islandske ornitologer og den islandske fuglebeskyttelsesorganisation har begyndt udgivelsen af et egentligt ornitologisk tidsskrift med navnet »Bliki«, som betyder hanederved. Tidsskriftet skal bringe stof af samme type som DOFT, overvejende på islandsk, men med engelse resuméer. Vi som ikke mestrer islandsk må håbe at man fremover også vil bringe engelske figur- og tabeltekster. Det vil øge udbyttet af tidsskriftet meget betydeligt for alle udlændinge. Der vil udkomme mindst et nummer om året, og hvert nummer har sin egen pris, som bliver opkrævet i forbindelse med udsendelsen. Første nummer, som koster 130 islandske kroner (Dkr. 45,-), bringer artikler om en invasion af Mosehornugler på Island i efteråret 1982, sjældne fugle på Island i 1981 (bl.a. Stellersand og Bjerglærke som nye arter på Island) og en lokalfauna for et område på det centrale Island, samt en række mindre artikler. Tidsskriftet bestilles ved at skrive til Ævar Petersen, Islands Natur-historiske Museum, PO Box 5320, 125 Reykjavik, Island. Vi ønsker Island tillykke med dette smukke nye tidsskrift!

red.